

KASIM AYINDA GÖKYÜZÜ

Alper Ateş

içinde bulunduğumuz Kasım ayında pek çok ilginç gök olayı gerçekleşecek. Bu ay Merkür'ün Güneş önünden geçişi, gezegen yakınlaşmaları, Güneş tutulması, gök taşı yağmuru ve son olarak Ay tutulması ile dopdolu bir ay geçireceğiz. Uzun zamandır ilginç gök olayları açısından bu ölçüde yoğun, hareketli bir ay geçirmemiştik. Astronomiye karşı özel bir ilginiz olmasa bile bu ay gökyüzünü izlemeye çalışın. Göreceğiniz olaylar, uykusuzluğa değecek.

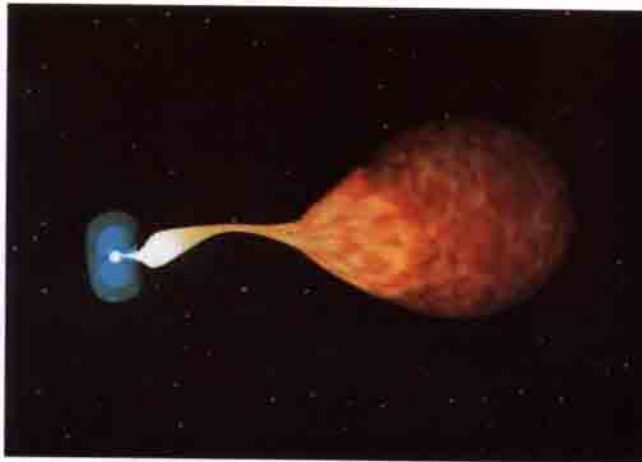
Bu ay gerçekleşecek ilginç gök olaylarını sırasıyla inceleyelim:

6 KASIM MERKÜR'ÜN, GÜNEŞ ÖNÜNDEN GEÇİŞİ

Ayın 6'sında sabaha karşı Güneş doğarken Merkür gezegeni, Güneş diskinin önünden geçecek. Merkür'ün Güneş önünden geçişi, ender gözlenen bir olaydır. Bundan bir sonraki geçiş, 1999 yılının 15 Kasım'ında gerçekleşeceğinden bu ender gök olayı gözlenmeye değer. Geçiş gözlemek için 6 Kasım sabahı Güneş doğmadan önce kalkmanız gerekiyor çünkü geçiş sabah Güneş Türkiye üzerinde doğmaya başladığı sırada görülebilecek. Doğu ufkunda sabah saat 6:40'da gözleme başlayın. Güneş doğarken, diskin güney doğu kısmında Merkür, küçük siyah bir nokta şeklinde görülecek.

Merkür'ün geçişi özellikle Güneydoğu ve Orta Asyadan çok güzel bir şekilde gözlenecek. Türkiye üzerinde Güneş doğmaya başlamadan önce geçiş başlayacağından Türkiye'den gözlem yapanlar geçişin tamamını izleyemeyecekler. Ülkemizden yalnızca geçişin son aşaması görülebilecek. Oysa Orta Asya ve Doğu Türkistan'dan gözlem yapanlar Merkür'ün Güneş diskine girişini görebilecekler.

Merkür'ü görebilmek için, bir dürbün kullanmanız gerekiyor. Fakat burada çok önemli bir hatırlatma yapmak gerek. Güneş'e çıplak göz veya dürbünle bakmayın. Güneş'e dürbünle doğrudan bakmak çok tehlikelidir ve hatta körlüğe bile neden olabilir. Bu nedenle özel bir yöntem kullanarak gözlem yapmak gerekir.

Lir takım yıldızının parlaklık değiştiren yıldızı Beta Lir Kasım ayı boyunca görülebilir. Geçtiğimiz ayın 4'ünde, 17'sinde ve 30'unda en sönük durumuna (4. kadir) ulaştı. Yukarıdaki fotoğrafta Beta Lir benzeri yumurta şekilli yıldız Nova Cygni (nova signi) görülüyor.

Güneş'i gözlemek için yansıtma yöntemi kullanılır. İlk olarak dürbününüzü bir üç ayak üzerine sıkıca yerleştirin veya bağlayın. Daha sonra dürbünü Güneş'e yöneltin ve arkasına sert bir karton üzerine yerleştirilmiş düz beyaz bir kağıt tutun. Dürbününüzün Güneş'e tam olarak yönelip yönelmediğini anlayabilmek için dürbünün kağıt üzerindeki gölgesine bakabilirsiniz. Eğer gölge dürbünün tam bir iz düşümü ise alet Güneş'e tam olarak yönelmiş demektir. Bu aşamadan sonra Güneş'in yuvarlak diskini arkadaki kağıt üzerine netleştirin. Tam netliği anlamak için Güneş üzerindeki lekelerle bakabilirsiniz. Güneş üzerinde dürbünlerle görülebilecek büyüklükte lekeler hemen her zaman bulunur. Dürbünün arkasındaki kağıt üzerinde Güneş lekelerinin en net olduğu konumu tespit ederek kartonu hep bu konumda tutun. 10 x 50'lik bir dürbün için kartonu, dürbünden en az 30 cm uzaklıkta tutmanız işinizi kolaylaştırır. Diğer tüm optik araçlar gibi dürbünlerde aşırı sıcak ve ışıktan zarar görür. Bu nedenle en çok yarım saat içinde gezegeni tespit etmeye çalışın. Eğer elinizde 10 x 50'lik ten daha büyük bir dürbün varsa gezegeni bulma şansınız artacaktır.

Merkür geçişi gözlemi ile ilgili olarak İsveç Amatör Astronomi topluluğundan Paul Schlyter, 10 x 50 dürbünler için gezegenin görülemeyecek kadar küçük olduğunu belirtiyor. İngiltere'den Graham Rule, 10 x 50'lik bir dürbün için Merkür'ü tespit etmenin kolay olduğunu fakat dürbünün hareketli olmasının şart olduğunu söylüyor. ABD'den Warner Brigham, bir filtre (eski bir röntgen kağıdı) ile geçişin çok güzel görülebileceğini, yansıtma yöntemi sayesinde dürbünün başında aynı anda pek çok kişinin olayı görebileceğini yazıyor.

Güneş sisteminde yalnızca iki gezegen; Merkür ve Venüs, Güneş önünden geçer. Çünkü bu

iki gezegen, Güneş'e, Dünya'dan daha yakındır. 1960'lara kadar Merkür ve Venüs'ün, Güneş önünden geçişleri son derece merakla beklenirdi. Bu merakın nedeni, bu iki gezegenin atmosferlerinin olup olmadığının bilinmesiydi. Gezegenin bir atmosferi olup olmadığını en kolay Güneş önünden geçişi sırasında anlayabiliriz. Eğer gezegenin bir atmosferi varsa, Güneş önünden geçerken gezegen diskini çevresine bakıldığında birtakım görüntü bozulması olur. 1960'lara kadar astronomlar Merkür ve Venüs'ün Güneş önünden ender geçişlerini en büyük araçlarla gözler ve gezegenlerin atmosferlerini ve atmosfer kimyasını tespiti çalışırlardı. Bugün artık gelişmiş uzay araçları ve yöntemler sayesinde Venüs'ün kalın ve bulutlu, Merkür'ün ise çok ince ve seyrek bir atmosferi olduğu anlaşılmıştır.

8 KASIM VENÜS, JUPİTER YAKINLAŞMASI

Eğer 8 Kasım sabahı erken kalkarsanız doğu ufku üzerinde çok güzel bir görüntü ile karşılaşacaksınız. Güneş sisteminin en büyük gezegeni Jupiter ile en sıcak gezegeni Venüs 0.4 derece yaklaşmış olacaklar. Bu güzel buluşmayı sabah saat 7 civarında görebilirsiniz. Eğer bir dürbün kullanırsanız tıpkı aşağıdaki şekil gibi bir görüntü göreceksiniz. Jupiter gezegeninin iki yanına dizilmiş uyduları ile parlak Venüs aynı alan içinde çok güzel bir görünüm sergileyecekler.

13 KASIM GÜNEŞ TUTULMASI

Ay'ın 13'ünde Türkiye saati ile saat 1'de bir Güneş tutulması gerçekleşecek. Ay'ın Güneş önünden geçişi ile Ay gölgesi Dünya üzerine vuracak. Ne yazık ki bu ilginç gök olayı güney yarı küreden görülebilecek. Türkiye üzerinde bir Güneş tutulmasını görebilmek için daha iki yıl beklememiz gerekiyor.

8 Kasım sabahı saat 6'da Jupiter ve Venüs gezegeni doğu ufku üzerinde yakın bir konumda bulunacaklar.

14 KASIM MERKÜR VENÜS YAKINLAŞMASI

Merkür, Güneş etrafında en hızlı dönen gezegen olduğundan gökte yeri çok hızlı değişiyor. Ay'ın 6'ında Güneş önünden geçtikten sonra 14'ü sabahı Venüs'ün 0.7 derece kuzeyinde olacak.

17 KASIM LEONİD GÖK TAŞI YAĞMURU

Hatırlayacağımız gibi bu yılın Ağustos ayında Perseid gök taşı yağmuru gerçekleşmiş ve büyük ilgi uyandırmıştı. Yılın en büyük ikinci yağmuru olan Leonid yağmuru 17 Kasım 18'ine bağlayan gece yoğun bir şekilde yaşanacak. Leonid gök taşı yağmuru ismini Aslan (Leo) takım yıldızından alıyor. Bu ismi almasının nedeni, gök taşlarının, Aslan takım yıldızı yönünden gelmesi.

29 KASIM AY TUTULMASI

Kasım ayı, muhteşem bir gösteri ile sona eriyor. Ay'ın 7'sinde son dördün, 13'ünde yeni ay ve 21'inde ilk dördün evrelerine giren Ay, 29 Kasım akşamı dolunay şeklini alacak. Dünya'nın; Güneş'e göre tam arkasına geçen Ay, gezegenimizin gölgesi altına girecek ve tutulacak. Bundan bir sonraki tam Ay tutulması 1998 yılında gerçekleşeceğinden bu tutulma önümüzdeki 5 yılın son tam tutulması.

29 Kasım akşamı Ay tutulması ne yazık ki Türkiye'den tamamen gözlenemeyecek. 29 Kasım sabaha karşı Türkiye saati ile saat 6:30'da Ay, yarı gölge'ye girecek. Bu aşama çıplak gözle fark edilemeyecek. Saat 7:30'da Ay, gölge'nin içine girerek koyu kırmızı bir renk alacak. Tutulmanın en ilginç aşaması olan tam tutulma saat 9'da başlayacak. Fakat Ay, Türkiye üzerinde saat 7:40'ta batacağından tam tutulma aşaması gözlenemeyecek. Eğer Ay tutulması sırasında fotoğraf çekerseniz, bu fotoğraflarınızı bize gönderin. Ufuk üzerinde kısmen tutulmuş bir Ay fotoğrafı, son derece güzeldir ve bu tür fotoğraflarınızı ilerleyen aylarda yayınlamaktan zevk duyacağız.

Bir dürbün ile bakıldığında Venüs ve Jupiter aynı alan içinde görülebilir. Jupiter'in iki yanındaki yıldız benzeyen noktalar, gezegenin uydularıdır.